

Maren Kværness Halberg

Johan Storm

Professoren som fant musikken i rendalsdialekta

Professor Johan Storm var en framtreddende vitenskapsmann i engelsk og romansk filologi. Som språkforsker studerte han det norske «normaltalemålet» så vel som dialektene. Blant de dialektene han viste særlig interesses for, var rendalsdialekta. Han studerte lydene og tonelagene. Av funnene Johan Storm gjorde, var at ulikhetene mellom dialektene var av musikalsk natur. I denne artikkelen er det imidlertid ikke Johan Storms vitenskapelige arbeid det handler om. Det er personen Johan Storm.

Han var født på gården Blakar i Lom i 1836. Faren het Ole Johan Storm og var da residerende kapellan i bygda. Ole Johan Storms familie kom fra Arendal, og den er ikke av samme slekt som forfatteren Edvard Storm. Johan Storm ble døpt av faren i hjemmedåp, og det fulle navnet var Johan Fredrik Breda Storm.

Blakar i Lom hvor Johan Storm ble født 1836.
Foto: Th. Finne.

I 1838 fikk faren prestekall i Rendalen. Johan vokste opp i Rendalen prestegård i Øvre Rendal, som nå er et museum til minne om forfatteren Jacob Breda Bull. Han fikk etter hvert brødrene Oskar, Eilert, William, Gustav og Fredrik.

Jacob B. Bull forteller i sin bygdebeskrivelse om prestene i bygda. Presten Samuel Mandall, som hadde sitt virke fra 1784 til 1826, får stor anerkjennelse. Han blir beskrevet som bygdas mektigste og mest avholdte prest. Da Mandall tok avskjed, tok Anders Lie Bull over prestegjerningen. Også han får et godt skussmål, både som prest og som driver av prestegården. Men så kommer Ole Johan Storm.

Johan Storms far, presten Ole Johan Storm.

Han blir beskrevet som sine to forgjengeres rake motsetning. Bull forteller om presten Storm i romanen *Hr Samuels rike*. Her blir han omtalt som liten og svakelig, lærd og mild, men uten interesse for driften på prestegården. I sin skildring av bygdas prestesparer Bull heller ikke sin egen far, Mattias Bull. «Han var kanskje endnu mere end Præsten Storm uskikket til at styre en Præstegaard. Heldigvis hadde han som denne en Hustru, som maktet det hele, Hanna Storms Søskendebarn Henriette Breda».

Johans mor het Hanna Jørgine Mathilde. Pikenavnet hennes var Breda. Hanna hadde vokst opp på Brunlanes ved Larvik der faren var militær og gårdbruker. Familien var naboer med kokebokforfatter Hanna og sogneprest Paul Winsnes. Gjennom erindringsbøker knyttet til Hanna Winsnes, blir vi også litt kjent med Breda-fami-

lien. Hannas far er en streng militær, en dyktig gårdbruker og en øm og god far og forsørger. Moren er elskelig og en god oppdrager for Hanna og søstrene hennes. Denne bakgrunnen og oppdragelsen skulle Hanna komme til å få god bruk for. For å si det med Jacob B. Bull: «Prestefruen kunne råde bot på prestens mangler». Hanna Storm beskrives som ualminnelig begavet og hun styrte drifta av prestegården på den aller beste måten.

Gjennom Bulls folkelivsskildringer får vi noen små glimt av familien Storm da de bodde i prestegården i Rendalen. I fortellingen om *Ulveslaget* får vi høre om et høyt gjerde av gards-staur rundt hundehuset ved drengestuen som var satt opp i presten Storms tid. Dette gjerdet hadde kommet opp etter at ulven hadde revet i hjel bandhunden på prestegården. Presten Storm er også med i Bulls fortelling *Kirsti*

Den gamle prestegården i Rendalen, nå Bull-museet, hvor Johan Storm hadde store deler av sin barndom. Foto: Maren Kværness Halberg.

på Topp i boka *Morosamme kropper*. Her blir presten beskrevet som en streng mann under konfirmasjonsforberedelsene. «Det var en streng Mann. Da fikk en lære seg», heter det i fortellingen.

Familien Storms barnepike da de var i Rendalen, var Marte Embretsdatter Berge. Det var et godt forhold mellom henne og prestefamilien. I alle fall opplevde nok Johan det slik. For ved avreisen gav Johan, som da var 9 år, barnepiken sin en tegning han hadde laget. Tegninga forestilte Stormfamilien da de drog fra prestegården, og ved grindsleet sto Marte storgråtende

igjen. Denne tegninga bevarte Marte livet ut.

Familien Storm flyttet til Lardal hvor presten hadde fått sitt nye kall. Nils Hertzberg, som senere ble stortingsmann og statsråd, var huslærer for sønnene. Han forteller at han hadde et godt forhold til guttene og foreldrene deres. Særlig minnes Hertzberg eldstemannen Johan og sier at det var med tungt hjerte han forlot ham. Johan var hans mønsterdisippel, og han ville alltid være sammen med læreren sin og spurte og grov om alt. Han brydde seg ikke om lek og vanlige gutte-idretter. Men

Huset som Hanna Storm kjøpte i Fredensborgveien. Akvoarell av Alf Næsheim.

da Hertzberg forlot familien, hadde gutten sugd ut av ham alt han hadde av kunnskap. Hertzberg sier at han aldri hadde hatt noen elev som hadde en slik lærelyst som Johan og forteller at han hadde en merkelig letthet for å lære språk.

Året etter at huslæreren drog, døde presten Ole Johan. Johan, som hadde fem yngre brødre, var da 14 år. Presteenka flyttet til Kristiania med sønnene sine. Den første boligen deres, var i Teatergata. Den senere professor Yngvar Nielsen bodde i dette nabolaget. Han forteller at han husker presteenka som kom flyttende med sønnene sine og hvordan hun med beundringsverdig energi startet et nytt liv for

familien. Senere kjøpte Hanna Storm et hus i Fredensborgveien for seg og sønnene sine.

Johan Storm tok eksamen artium ved Kristiania Katedralskole med de beste karakterer og gikk ut som preseterist. Han begynte så å studere ved universitetet. Hele tiden måtte han arbeide ved siden av som lærer for å hjelpe til med familiens økonomi. Han hadde kanskje ikke rukket å utvikle seg til den milde veileder for sine elever og studenter han senere ble husket som, da han som student var vikar ved Skiens latinskole. I alle fall ikke om vi skal tro Jon Lauritz Qvisling, far til dem mer kjente Vidkun. Jon Laurits forteller fra da

Stående fra v: Johan Frederik Breda Storm, Johan Diderik Behrens, Carl Ludvig Christopher Ingstad, Niels Gabriel Dietrichson. Sittende fra v: Kjeld Hannibal Napoleon Holmsen, Anton Christian Hall, Frederik August Bekkevold, Georg Frederik Christoffer Fasting, Edvard Kaurin. Fotografering 1865 (ca.).
Fotograf: Carl Christian Wischmann / Oslo Museum.

de hadde Johan Storm som vikar. Elevene hadde hørt om de gode eksamensresultatene til den unge vikaren og dette gjorde at de hadde respekt for ham. Ifølge Qvisling var også Storms kraftige nakke og sterke armer med på å inngi respekt hos elevene. Men de likte ham ikke noe særlig. Han var alltid morsk og snakket med en påtatt dyp røst. Vi får ikke høre noe om foranledningen, men en gang tok Storm og gav én av elevene en ørefik. Den gav såpass virkning at gutten måtte være hjemme fra skolen et par dager. Nå hadde det seg slik denne gutten var sønn av sognepresten i Gjerpen. Sognepresten syntes ikke noe om hvordan Storm hadde behandlet sønnen og tok dette opp med rektor på skolen. Følgen var at det ble Storm som i neste omgang måtte holde seg hjemme, eller i alle fall borte fra klassen et par dager.

Det var ikke bare studier og arbeid. Det var også rom for turer. Sommeren 1856 var Johan Storm i Lom der han var født 20 år tidligere. Han tok turen sammen med studiekameraten sin, Thomas Aall. Elisa Aubert forteller i erindringsboka *Fra de gamle prestegaarde* om to elskelige studenter som var på besøk den sommeren.

Johan Storm fikk også anledning til å ta flere større stipendreiser, blant annet til Storbritannia, Frankrike, Italia og Spania. Han startet med å studere naturvitenskap ved universitetet, men gikk over til filologi. Han tok sin embetseksamen 1864.

Han giftet seg og fikk etter hvert en stor familie. Kona het Louise Bruun. Hun var fra Stavanger. De ble viet i hennes hjemby av hennes far, sogneprest Christian Constantius Henrik Bruun. Ekteparet fikk ni barn: Olaf, Helga, Aagot, Einar, Gunnar, Hanna, Ragna, Halvard og Aage. Helga og Hanna døde som barn. Familien bosatte seg i Kirkeveien 39. Johan Storm hadde en

privat boksamling på ca. 6500 bind. Den besto hovedsakelig av litteratur om romanske språk. Etter hans død ble boksamlingen solgt til Bergens Museums Bibliotek.

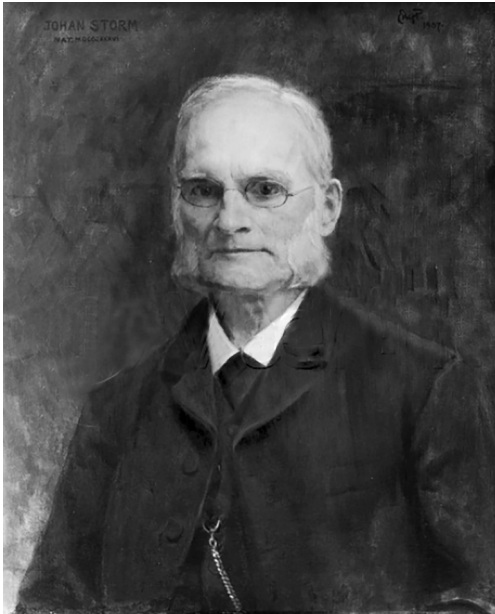

Johan Storm 1863-1865.

Fotograf: Fedor Ferdinand Tegnér / Oslo Museum

I 1873 ble det første professoratet opprettet i romansk og engelsk filologi. Dette professoratet gikk til Johan Storm. Elever og studenter av Storm minnes ham som en mild og kunnskapsrik mann. Mange ønsket Storm som veileder og mentor. En av dem som fikk det, var Clara Holst, den første kvinnen som tok doktorgrad ved universitetet i Kristiania. Ifølge litteraturhistoriker Francis Bull var det ikke innholdet i tekstene Storm interesserte seg for. Nei, det var alle de lydelige nyansene i den levende talen, og der hadde Storm et enestående sikkert gehør. Bull viser til Eilif Peterssens portrett av Johan Storm som ble gitt som gave til Universitetets malerisam-

ling fra tidligere elever. På maleriet dominerer den lange smale munnen inntrykket. Francis Bull syntes det alltid var instruktivt og morsomt å se hvordan Storms tunge og lepper formet enhver lyd. Når Storm lot studentene lese tekster, kom han aldri inn på innholdet eller meningen i teksten, men han korrigerste enhver feil eller unøyaktighet i uttalen.

Johan Storm. Kunstner: Eilif Peterssen.

Det fortelles at da Storm fikk en nye elever i engelsk eller fransk, lot han dem lese noen tekster. Storm kunne da spørre: «Si meg, hvor kommer De fra?» «Jeg kommer fra Sørlandet». «Ja, det hører jeg vel», kunne Storm svare. «Men kommer De fra Farsund eller kommer De fra Flekkefjord?». På et kurs som Storm holdt i praktisk engelsk, ble en student bedt om å lese en engelsk tekst. Storm kritiserte uttalen og sa den var affektert. Studenten svarte at det falt helt naturlig for ham å uttale ordene slik. Storm bemerket at det var en ut-

tale som ikke kunne være naturlig med mindre han var født i Hannover. «Men jeg er født i Hannover», svarte studenten. Faren hans hadde praktisert som arkitekt der før han slo seg ned i Bergen.

Johan Storm deltok aktivt i debatten om bruken av landsmål. Johan Storm var riksmålsmann, og i debatten sto han imot Knud Knudsen som hadde vært overlærer på Kristiania Katedralskole da Storm var elev der. Storm ble i sin tid oppfattet som konservativ i språkdebatten. Det ble han også i andre sammenhenger. Riksantikvar Harry Fett forteller om en generalforsamling i Fortidsminneforeningen der det gikk mot et generasjonsskifte i ledelsen. Fett forteller om hvordan det han kaller «Universitets intelligens» troppet opp på møtet, med historieprofessor Gustav Storm, Johans bror, i spissen. Og det var Sofus Bugge og Johan Storm med flere. Den fedrelandsbekymrede intelligensen, ble de omtalt som. De gikk også under navnet «høire-arkeologene». På dette møtet måtte de godta at nå var det generasjonsskifte og det var venstre-arkeologien som tok over, med personer som Ernst Sars og Erik Werenskiold.

Johan Storm ba om avskjed som professor i 1912. Han fikk etter hvert dårlig syn. I 1920 døde han etter lengre tids sykdom. Han hadde da blitt 84 år gammel. Louise, enken, levde til 1927.

Johan Storm var medlem av Det Norske Videnskaps-Akademi. Han var æresdoktor ved universitetet i Edinburgh, ble utnevnt til ridder av 1. klasse av St. Olavs Orden og fikk kommandørkorset av samme orden 1904.

Litteratur:

- Bull, J. B. (1938). *Morosamme kroppar*. Oslo: Gyldendal.
- Bull, J. B. (1936). *Prestegårdshistorier*. Oslo: Gyldendal.
- Bull, J. B. (1936). *Hr. Samuels rike*. Oslo: Gyldendal.
- Bull, J. B. (1996). *Rendalen: Dens historie og bebyggelse – del 2*. Oslo: Gyldendal.
- Bull, J. B., & Bull, H. (1983). *Øvre Rendalen: Gårdenes og slektenes historie*. Oslo: Gyldendal.
- Diesen, H., & Tønseth, B. (2000). *Hanna Winsnes: Dagsverk og nattetanker*. Oslo: Aschehoug.
- Hertzberg, N. (1910). *Minder fra min Skolemestertid: 1844–1873*. Kristiania: Aschehoug.
- Jahr, E. H. (1999). Clara Holst (1868–1935): Norwegian Historical Linguist and Woman Pioneer. *Henry Sweet Society for the History of Linguistic Ideas Bulletin*, 32(1), 5–12.
- Nielsen, Y. (1903). *Den gamle Gaard: Barndomsminde fra Malthøby i Femti-aarene*. Kristiania: Aschehoug.
- Qvisling, J. L. (1912). *Fra mine unge aar: erindringer og optegnelser*. Skien: Erik St. Nilssen.
- Storm, O. (1889). *Slægterne Storm og Breda m.fl.* Horten: C. Andersens bogtrykkeri.
- Weidemann, J. M. F., & Olafsen, T. K. (1959). *Frk. Weidemanns dagbok: 1838–39*. Horten.